

Beylerbeyi Sarayı Ana Binasındaki 21 Numaralı Odanın İyileştirilmesine Yönelik Yöntemler, Teknikler ve Öneriler

Merve GÖK* ve Mustafa Lütfi YAZICIOĞLU**

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
İstanbul, Türkiye
ORCID: 0000-0003-4599-6860
merve1498@yahoo.com.tr (İletişim yazarı)

** Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
İstanbul, Türkiye
ORCID: 0000-0002-9140-0290
lyazicioglu@fsm.edu.tr

Araştırma Makalesi

Geliş:04/11/2021
Son düzenleme sonrası geliş:12/01/2022
Kabul:14/01/2022
Yayımlanma:31/01/2022

70

Öz

1863-1865 yılları arasında inşa edilen Beylerbeyi Sarayı, Osmanlı Dönemi'nde padişahlar tarafından yazlık saray olarak kullanılmıştır. Bodrum kat dahil üç katlı binada 24 oda ve 6 salon bulunmaktadır. Uzun yıllar ziyarete açık kalan bu tarihi sarayın 21 numaralı odası zararlı gazlar, nem ve ısı gibi etkenlere maruz kalmıştır. Duvarlardaki ve tavandaki boya parçacıkları dökülmüş, zemindeki tekstil ürünleri yırtılıp solmuş, mekân özgün atmosferini kaybetmiştir. Sonuç olarak 21 numaralı odanın restore edilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle mekânsal birim onarımı, mobilya restorasyonu ve yenileme uygulamaları olarak belirlenen işlemler uygulanmıştır. Bu çalışmada sarayın 21 numaralı odasının iyileştirilmesi için bazı yöntem, teknik ve öneriler sunulmuştur. Bu bulguların geniş bir uygulanabilirlik sağladığı göz önüne alındığında, benzer tarihi mekânlarda planlanacak onarım ve yenileme çalışmalarına katkı sağlayacağı öngörülmüştür.

Anahtar kelimeler: Mekân onarımı, mobilya restorasyonu-yenilenmesi, teşhis, iyileştirme önerisi, restorasyon teknikleri ve önerileri

Methods, Techniques and Recommendations for the Improvement of Room 21 in the Main Building of Beylerbeyi Palace

Merve GÖK* and Mustafa Lütfi YAZICIOĞLU**

* *Fatih Sultan Mehmet Vakif University
Istanbul, Turkey
ORCID: 0000-0003-4599-6860
merve1498@yahoo.com.tr (Corresponding author)*

** *Fatih Sultan Mehmet Vakif University
Istanbul, Turkey
ORCID: 0000-0002-9140-0290
lyazicioglu@fsm.edu.tr*

Research Article

Received: 04/11/2021
Received in final revised form: 12/01/2022
Accepted: 14/01/2022
Published online: 31/01/2022

71

Abstract

Beylerbeyi Palace, built between 1863 and 1865, was used as a summer palace by the sultans during the Ottoman Period. The three-storey building, including the basement, has 24 rooms and 6 halls. Room 21 of this historic palace, which was kept open to visitors for many years, was exposed to some factors such as harmful gases, humidity and heat. The paint particles on the walls and ceiling have fallen off, the textiles on the floor have been torn and faded, and the place has lost its authentic atmosphere. As a result, the restoring necessity of the room 21 has emerged. For this reason, processes determined as spatial unit repair, furniture restoration and renewal applications were applied. According to this study, some methods, techniques and suggestions were presented for the improvement of the room 21 of the palace. Considering that those findings provide wide-ranging applicability, it was foreseen that they would contribute to the repair and renovation works to be planned in similar historical places.

Key words: Spatial unit repair, furniture restoration-renovation, diagnosis, improvement proposal, restoration techniques and recommendations

1. GİRİŞ

Osmanlı devlet yönetimindeki padişahların yazlık saray olarak kullandığı sarayların başında Beylerbeyi Sarayı gelmektedir. 19. yüzyıl Osmanlı mimari yapı özelliklerini yansıtan Beylerbeyi Sarayı'nın, mekân işlevleri, kullanımı ve yakın tarihli onarımı hakkında bilgiler yok denecek kadar azdır (Gök, 2015).

Beylerbeyi Sarayı'nın tarihi kimliği, geçmiş dönemde kullanan kişiler tarafından restore edilerek yenilenmiş mobilyaların sergilenmesi ile, geçmiş dönemin zevkine uygun mekân-mobilya ilişkisi içinde yansıtılmıştır. Mekân onarımı ile mobilya restorasyonu ve yenileme, farklı çözümler üreten farklı yöntemler olsalar da bu yöntemler aynı amaç, teknik ve yöntemleri içermektedir. Örneğin; Beylerbeyi Sarayı'nın mekânlarını aslına uygun olarak onarmak veya yenilemek, özüne uygun dokular üreterek monte etmek gibi. Bu amaca uygun olarak diğer tüm sarayların mekân, mobilya ve diğer unsurlarını onarım, restorasyon ve yenileme yoluyla tekrar özgün görünümüne kavuşturmak mümkündür.

Bir mobilyayı restore etmek, onun özgün özelliklerine sadık kalınarak bozulmamış görünümüne tekrar kavuşturmadır. Mobilyaların restore edilmesinin amacı, yapıma nedenleri olan işlevlerinin yerine getirilerek uzun süre kullanılmasını sağlamaktır. Mobilya restorasyon uygulamalarında özgün elemanları mümkün olduğunca muhafaza etmek, bozulmuş, ayakta durması zorlaşan parçaları aslına uygun hale getirmektir (Miró ve Coll, 2006: 10). Bu bağlamda, Beylerbeyi Sarayı'nın 21 numaralı odasının mekân onarımı, mobilya restorasyonu ve yenilenmesi; mekânın ve mobilyaların özgünlüğüne sadık kalınarak hiçbir parçaya ve kumaşa farklı malzeme ve farklı bir renk katılmadan onarım ve restorasyonunun yapılmasıdır. Birçok dönemin mimari özelliklerini taşıyan Beylerbeyi Sarayı'nın onarımı ve restorasyonu uygun teknik ve yöntemlerle yapılmalıdır (Yum, 1991: 19-26).

Bu çalışmada, Beylerbeyi Sarayı'nın 21 numaralı odasının iyileştirilmesine yönelik yapılacak restorasyon ve yenileme çalışmalarında kullanılacak teknik, yöntem ve öneriler ele alınmaktadır. Bu bulguların geniş bir uygulanabilirlik sağladığı göz önüne alındığında, benzer tarihi mekânlarda planlanacak onarım ve yenileme çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. BEYLERBEYİ SARAYI'NIN 21 NUMARALI ODASININ İYİLEŞTİRİLMESİNE YÖNELİK ÇALIŞMA ÖNERİLERİ

Beylerbeyi Sarayı'nın 21 numaralı odasının iç mekânını oluşturan kapı ve pencereleri ahşap, taş gibi malzemelerden yapılmış ve üzerleri doğal renklerle boyanmıştır. Raflar, ayna çerçevesi, konsol, masa, duvar kaplama, kapı, pencere ve sandalyeler ahşap malzemelerden üretilmiştir. İç mekân dekorasyonunu oluşturan eşyalar da ahşap konstrüksiyondur. Koltuk, puf ve sandalye uygun zanaat teknikleriyle döşenmiştir. Perdeler ise sarayın her bir mekânına uygun tasarımlarla desen çıkarılarak, elde veya makineyle işlenerek mekânlara yerleştirilmiştir. Göncü'nün (2019: 11) de belirttiği gibi, Beylerbeyi Sarayı'nın inşasında kullanılan malzemeler; lata çam, lata kızaklık, kebir meşe kiriş, gürgen kızaklık, meşe tabanı, meşe direk, meşe kiriş, yeni dünya, Sinop latası, Sinop kızaklık meşe, gürgen kızaklık meşedir.

Şekil 1. 21 numaralı odanın iyileştirilmesine yönelik proje ve fotoğraf çalışması (Merve Gök, 2021)

Saray yapısının iç mekânını oluşturan eşya, süsleme ve bitirme elemanları olarak genellikle kumaş, tekstil ürünleri, deri, kauçuk, metal ve boya malzemeleri kullanılmıştır. Bu tercihlerin geçmişte mekânı kullanan kişilerin sıcak bir atmosfer yaratmak istemesinden kaynaklanabileceği tahmin edilmektedir. Odaya hâkim renkler birbiriyle uyumludur ve kısmen farklı renk ve desen çeşitliliği ile iç mekân dekorasyonunun zevkini yansıtmaktadır.

Geçmişten günümüze kadar olan süreçte, sarayın iç mekânı hava sirkülasyonu ile ortama yayılan zehirli gazların, ziyaretçilerden salınan CO₂ (karbondioksit) gazı ile birlikte iç mekânda hasıl olan diğer gazlarla etkileşime girmesi malzemelere zarar vererek odanın özgünlüğünün kaybolmasına neden olmuştur. Aşağıdaki Çizelge 1'de odanın iç mekân kalitesini düşüren, mobilyaların ve taşların bozulmasını etkileyen etmenler gösterilmektedir.

Çizelge 1. 21 numaralı odanın iç mekân kalitesini düşüren, mobilyaların ve taşların bozulmasını etkileyen bazı etmenler (Karaca, Alagha ve Gören, 2010: 14)

Malzeme	Etki tipi	Etkili kirletici türü
Resimler (yağlı boya, vs türü el yapımı)	Renksizleşme, solma, kirlenme, lekelenme	SO ₂ , H ₂ S, alkali toz parçacıkları
Kağıtlar	Renksizleşme, solma, gevrekleşme	SO ₂
Metaller	Korozyon, kararma	SO ₂ , H ₂ S, HCOOH, CH ₃ COOH, HCHO
Fotoğraflar	Kükürtlenme, mikro bozulmalar	SO ₂ , H ₂ S,
Tekstil ürünleri	Dayanım mukavemetinde azalma, lekelenme	SO ₂ , NO ₂
Tekstil boyaları	Solma, renk değişimleri	O ₃ , NO ₂
Deri	Zayıflama, yüzeylerin tozlaşması ve yıpranması	SO ₂
Kauçuk, lastik	Çatlak oluşumu	O ₃

Taş eserler ilk olarak bulunduğu ortamdan ya da değişen hava koşullarından etkilenmektedir. Bu etkilenmenin derecesi taşın özelliklerine bağlı olduğu gibi, insanların doğayı bilinçsizce kullanımından kaynaklanan etkilere de bağlı olarak değişmektedir (Akıllı, 1987: 129-134).

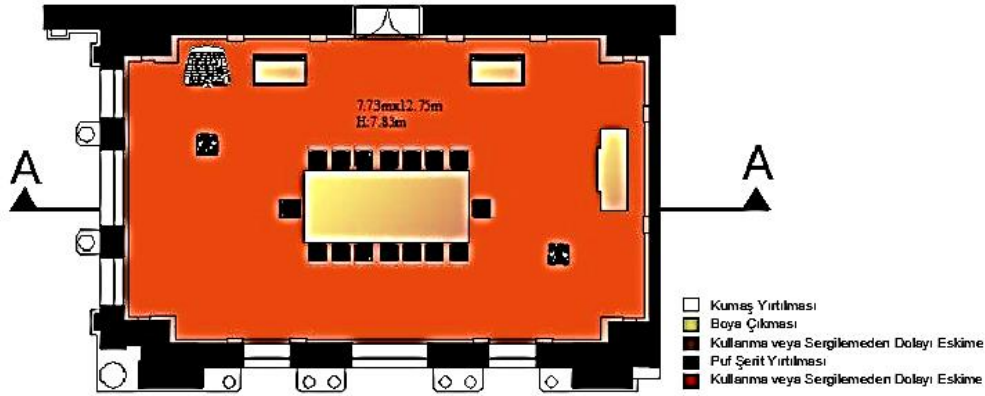
Saray mekânlarındaki masif ahşap ürünler genellikle kimyasal, sürtünme, aşınma ve eşya taşıma gibi Çizelge 1'de verilen çeşitli nedenlerden ötürü bozulmaktadır (Şanıvar, 1978: 3). Ahşap malzemeden yapılmış ürünlerin üzerinde yaşamlarını sürdüren mikroorganizma gibi küçük canlılar ve bazı böcek türleri de ahşap ürünlerin ömrünü kısaltmaktadır. Bunun

önlenmesi için yeterli bakım ve korumanın sağlanması gerekmektedir. Aksi takdirde bu mekanların çabuk bozulmasının önüne geçmek mümkün değildir (Şanivar, 1978: 3). Bu bağlamda uygulanacak yöntem ve teknikler önem kazanmaktadır.

Çalışmanın konusu olan 21 numaralı odanın iyileştirilmesine yönelik yöntem ve tekniklerin doğru yönetilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, ahşap ürünlerin restorasyon ve onarım çalışmalarında kullanılacak olan uygun kaliteli boya, cila ve vernik uygulamaları, ahşap ürünleri ışıktan ve nemden koruyarak daha uzun süre korunmalarını sağlayacaktır. Bu nedenle çalışma boyunca kullanılan çizim, renkler ve aletler not edilmeli, laboratuvar ortamında analiz edilip çalışma titizlikle yürütülmelidir.

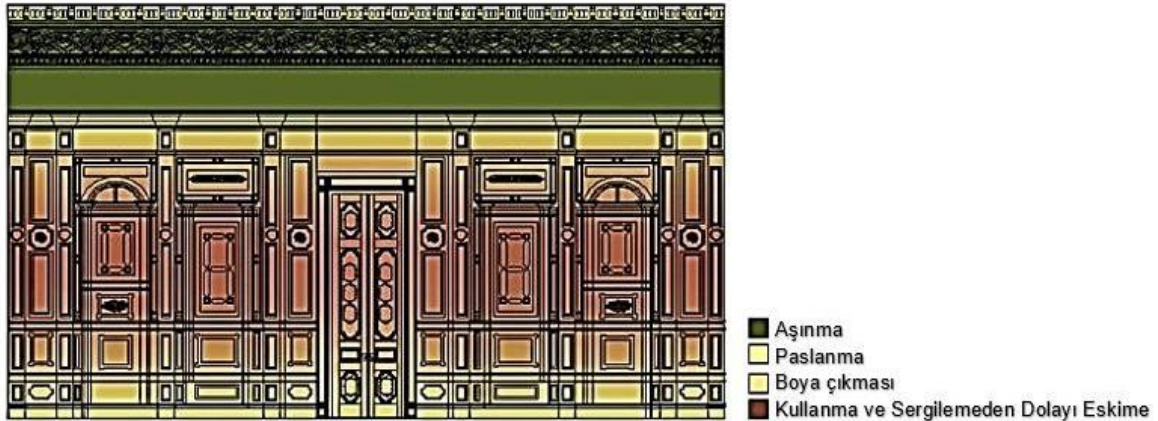
3. UYGULAMA ÖNCESİ GEREKLİ ÇİZİM, TEKNİKLER VE YÖNTEMLER

21 numaralı odanın mobilya restorasyonu ve yenilenmesi sürecinde uygulama öncesi gerekli plan ve kesit proje çalışmaları yapılarak, Şekil 1, Şekil 2, Şekil 3, Şekil 4, Şekil 5, Şekil 6, Şekil 8, Şekil 9, Şekil 10'da görüldüğü gibi, mekânı oluşturan duvar, tavan, döşeme ve mobilyaların hasar türleri tespit edilip, en uygun onarım, restorasyon ve iyileştirme çalışması yapılması gerekmektedir.

Şekil 2. 21 numaralı odanın onarılması ve iyileştirilmesine yönelik proje çalışması (Gök, 2015: 191)

Şekil 3'te gösterildiği gibi, A-A kesiti ile ahşap lambrili ve marketri süslemeli duvarda bazı yöntem ve teknikler kullanılarak, uygun onarım ve iyileştirme çalışması yapılmıştır. Sarayın bu odası ahşap kaplamalı ve taş strüktürden oluşmakta, taş olan kısımlar stucco sıva veya benzeri malzemelerle sıvanmaktadır.

KESİT A-A

Şekil 3. 21 numaralı odanın onarım ve iyileştirilmesine yönelik proje çalışması (Gök, 2015: 189)

Şekil 4'teki B-B kesitinde görüldüğü gibi 21 numaralı odada ahşap pencere, perde ve kumaş jaluzi gibi malzemeler kullanılmıştır. Bilindiği gibi Osmanlı saraylarında ahşap oyma sanatı ve ağaç işçiliği çok kullanılmaktadır. Bu nedenle odanın mekânı ve saray çevresindeki bütün pencereler, bütünleme, tamamlama, sağlamlaştırma, ekleme, bozuk parçaları çıkarma veya yenileme uygulamaları ile pencerelerin uygun teknik ve yöntemlerle restore edilmesi ve yenilenmesi restorasyon ilkelerine bağlı kalınarak yapılmalıdır. İleride pencerelerde görülecek sorunlar karşısında, pencerenin hangi malzemeden yapıldığı tespit edilmeli, en uygun malzeme ile onarımı ve/veya restorasyonu yapılmalıdır. Eğer ahşap malzemede; güneşten, ışıktan, yağmurdan, nemden, vb. etkilerden bozulma yaşıyor ise ahşap restorasyon ilkelerine bağlı kalınarak ve her olumsuz etkinin varlığı göz önünde bulundurularak (güneşten, ışıktan, yağmurdan, nemden, bakteri, mantar ve böceklerden, vb.) profesyonel uygulama yöntemleri sırasıyla gerçekleştirilmelidir. Uygulama sonunda pencereler uygun hava sıcaklığında kurutulmalıdır.

Odada bulunan kumaş perdeler ve diğer tekstil ürünlerde görülen ve ileride oluşabilecek renk solması, kumaş yırtılması ve diğer aksesuarlarının kaybolması gibi sorunlar karşısında (Şekil 4) aynı onarım veya restorasyon yöntemi uygulanmalıdır (Gök, 2015). Eğer renk solması olursa yamanacak perdeler ilk olarak uygun iplikler ile aslına uygun olarak dokunmalı, daha sonra ilk kullanımına uygun olarak tekstil boyası ile boyanmalıdır. Onarımı veya restorasyonu mümkün olmayan kumaş perde ve aksesuarlar aslına uygun hale getirilemiyorsa, sarayın laboratuvarında yedek olarak hazırda tutulan desenler ile odanın duvar yüksekliğine göre, aynı ebat ve desende, aynı renk ve malzemede aslına uygun olarak yeniden imal edilmelidir. Odada görülen metal, perde ve diğer aksesuarlar mobilya restorasyon ve yenilenmesine uygun olarak aslına uygun ve kimlikleri bozulmadan aynı ölçü ve ebatta iyileştirilmeli veya yenilenmelidir (Gök, 2015).

Şekil 5. 21 numaralı odanın onarım, restorasyon ve iyileştirilmesine yönelik raf projesi çizimi (Gök, 2015: 185) ve fotoğrafı (Gök, 2015: 159)

Odanın tarihi mekânını yaşatan ve oda içerisinde bulunan konsol ve raf mobilya, restorasyon veya yenileme projesi ve uygulamasına başlamadan önce ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) tüzüklerine, komitelerine, bildirgelerine uygun olarak tüm açılardan incelenmesi gerekmektedir. Uygulama öncesi proje çalışmalarının (Şekil 5 ve Şekil 6) doğru yapılması önerilir. Daha sonra, uygulama için mobilya ters çevrilmeli ve üzerindeki çekmece, raflar ve metal aksesuarlar çıkartılmalıdır. Genel durumu dikkatli bir şekilde not edilmeli, proje aşamasına geçildikten sonra çıkarılan bu parçaların özellikleri ve durumu sırasıyla listelenmelidir. Bütün bunlar mobilya restorasyonu sürecinde mümkün olduğu kadar eşyanın özgünlüğünün korunmasına yardımcı olacaktır. Odanın ahşap rafı ve komodinin için restorasyon

teknikleri ve yöntemlerine sadık kalınması gerekmektedir. Bu bağlamda, ahşap raf ve komodin (Şekil 5) üzerinde oluşan toz ve kirlenmiş yüzeylerin temizlenmesi için su, doğal sabun ve amonyaktan oluşan bir karışım kullanılmalı, daha sonra suya batırılmış pamukla mermer kısımlar temizlenip kurumaya bırakılmalıdır (Miró ve Coll, 2006: 1-144).

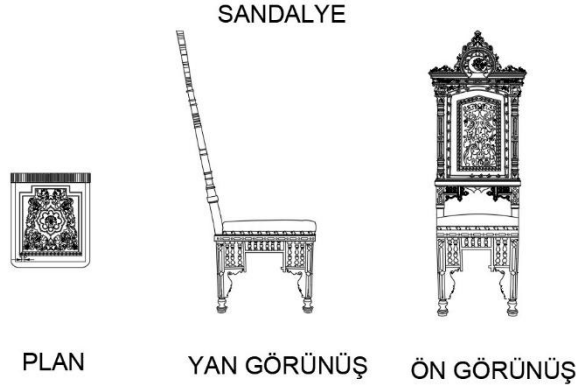
Şekil 6. 21 numaralı odada bulunan komodinin onarım, restorasyon ve iyileştirilmesine yönelik proje (Gök, 2015: 186) ve fotoğraf çalışması (Gök, 2015: 159)

Korozyon, ısı, rutubet, basınç gibi etmenler, ahşap mobilyadaki metal kulplar ve odada bulunan diğer metaller ile etkileşime girerek malzemede bozulmaya sebep olurlar (Uluengin, 2006: 14-16). Ahşap raf ve komodin kulplarının, menteşelerin, anahtar kilitlerinin veya metal donanımların temizlenmesi amacıyla üzerlerindeki her türlü kirin yumuşatılması için alkolle ıslatılması gerekmektedir. Metal donanımların koyulaşmasına sebebiyet veren kir katmanı, 400 numara zımpara kâğıdıyla temizlenip cilalama sırası gelene dek ovulmalı, daha sonra çelik bulaşık teliyle yüzey üzerindeki oyuklar ve köşeler, uzman kişiler tarafından özen gösterilerek mobilya cilası ile cilalanmalıdır (Miró ve Coll, 2006: 1-144).

Mobilya yüzeyindeki metal aksesuarları korumaktan korumak için gerekli özen ve itina gösterilerek raf ve komodindeki tüm yüzeyler mobilya cilası ile uygun malzeme rengi ile cilalanıp kurumaya bırakılmalıdır. Metal kurduğunda kulpun yüzeyi pürüzsüz bir parlaklık kazanana dek yumuşak kıllı fırça ile son defa cilalanmalıdır. Metalleri temizlemenin diğer bir yöntemi ise limonlu su, karbonat ve tuzlu su kullanılmasıdır. Eskiden gümüş takıların parlatılması ve bakımlı olmasına da yardımcı olan bu malzemeler, metal restorasyonu veya yenilemesinde bakım takviyesi olarak kullanılabilir.

Odada bulunan raf ve komodinin cila ve boyasının iyi olmadığı tespit edilirse cila takviyesi yapılması gerekmektedir. Bu durumda alkolle, kostik sodayla, piyasadaki jellerle, zımpara kağıdıyla veya ısı tabancasıyla cila ya da boya sökme uygulaması yapılmalıdır.

Ahşap raf ve komodin üzerinde oluşan veya sonradan oluşabilecek delik açan böceklerin tamamen ortadan kaldırılması için likit dezenfektan uygulaması başlatılmalıdır. Daha sonra, rafın ebadına uygun olacak şekilde polietilen plastik kesilerek raf sarılmalı ve plastik paketleme bandıyla bantlanmalıdır. Bu işlemden sonra sarılı olan rafın üzerine 15 gün hiç açılmaması not edilmelidir (Miró ve Coll, 2006: 1-144).

Şekil 7. 21 numaralı odanın sandalyelerini onarmak, restore etmek, yenilemek ve iyileştirmek için gerekli proje (Gök, 2015: 186) ve fotoğraf çalışması (Gök, 2015: 161)

Sarayın bu odasında yer alan masanın sandalyeleri (Şekil 7) ceviz üzeri malakit ve sedef süslemeli, üzerleri maroken kaplıdır. Bu sandalye arkalıklarının üst kısımlarında kûfi yazı ile “Abdülhamid” yazılmış olduğu görülmektedir (İrez, 1989: 67). Abdülhamid yazılı bu sandalyelerin yılların verdiği yorgunluktan kaynaklanan eskime, solma gibi bozulmalara ek olarak strüktürünün sağlam olup olmadığı şüphelidir. Bu yüzden sandalyelere küçük onarımlar ve/veya restorasyon uygulaması gerekmektedir. Bu uygulama için yapılacak işlemler şunlar olmalıdır:

Öncelikle yapılacak işlem sandalyenin parçalara ayrılmasıdır. Keskinin bir ucu sandalyenin üst kenarlarında bulunan çivilerle ahşabın arasına sokulmalı ve gevşeyinceye kadar bir çekiçle keskiye vurularak çiviler çıkarılmalıdır. Daha sonra oturma kısmındaki deri kumaş çıkartılmalıdır. Deri kumaş çıkarıldıktan sonra uygulamada karşılaşılabilecek (elyaf, çuval bezi, kauçuk, kolonlar, vb.) malzemelerin çivi çekici, çekiç, makas, pense, vb. aletlerle söküm işlemi yapılmalıdır (Megap, 2013: 1-64). Söküm işlemi yapıldıktan sonra, eski vernik katının çıkartılması için sandalyenin yüzeylerine yassı bir fırça yardımı ile bir kat sökücü jel uygulanması gerekmektedir. Sandalye üzerinde verniğin yumuşaması için uygulanan sökücü jel bir müddet ahşap üzerinde bekletilir. Bu işlem uygulamaları kolaylaştırarak daha sonraki adımların kolay geçmesini sağlayacaktır. Daha sonra eski vernik, kazıyıcı ya da bıçakla yüzeyden çıkartılırken, artık kısımlar bir parça bez, kâğıt, vb. eski ya da kullanılmayan bir malzeme ile silinmelidir.

Sandalye üzerindeki oyma süslemelerin içindeki oyuklarda biriken macun bir kutu bıçağı ve yumuşak metal kılları olan bir süet fırça yardımıyla çıkarılabilir. Döşemelik malzemeleri sökülen sandalyenin ahşap yüzeylerinde sökücüden kalan tüm kalıntılar çözücüye batırılmış çelik bulaşık teli ile ovularak temizlenmeli ve ahşaplar kurumaya bırakılmalıdır.

Son uygulama olarak ahşap üzerindeki eski vernik kalıntılarını çıkartmak için, 180 numara bir zımpara kâğıdı ile ahşabın yüzeyi ve oymalı yüzeyler iyice zımparalanarak temizlenmelidir. Bu işlemden sonra ahşap üzerinde var olan veya ileride oluşacak böcek deliklerinin ortadan kaldırılması için şırınga ile likit dezenfektan uygulaması yapılmalıdır. Dezenfektan uygulamasından sonra, sandalyenin kendi özgün malzemesiyle aynı renge boyanması gerekmektedir. Uygulama öncesi her proje için yapılan renk çalışmaları, uygulama sonunda mekânın ve mobilyanın özgünlüğünün korunmasını sağlamaktadır. Daha sonra, ahşap yüzeye bir kat gomalak cila uygulanarak kurumaya bırakılmalı ve ahşap yüzeyler kuruduktan sonra yüzeylere bir kat daha gomalak takviyesi yapılmalıdır.

Gomalak cila uygulamasından sonra sandalye yüzeyinde böceklerin yapmış olduğu delikleri iyileştirmek ve ileride oluşacak sorunları minimuma indirmek için tüm böcek delikleri kapatılmalıdır. Bu işlem için ahşabın rengine uygun renkte bir çubuk balmumu ile küçük delikler elde ufalanarak deliklerin içine düz bir aletle (spatula, bıçak, vb.) düzleştirilerek delik kapatılmalıdır. Deliklerden taşan balmumu parçalar spatula, bıçak veya benzer malzemelerle üzerlerinden alınmalıdır (Miró ve Coll, 2006 :1-144).

Sandalye sökme ve diğer iyileştirme çalışmalarından sonra, maroken kaplı ceylan derisi malzemeden üretilmiş, rengi atmış ve solmuş sandalye arkalık ve oturma kısmındaki deri kumaşı iyileştirmek için yapılacak müdahale, aynı renkte deri kumaş desenine uygun olarak boyamak olmalıdır. Kullanılacak olan renkler uygulama öncesinde iyice belirlenmeli, sandalye üzerindeki deri kumaş katmanındaki toz tabakasını kaldırmak için deri yüzeyler nemli bezle iyice silinerek desenler daha belirgin hale getirilmelidir. Sandalyenin söküm işlemi sırasında döşemesinde ne tür bir malzeme kullanılmış olduğu not edilmelidir. Sonrasında, sandalyenin aslına uygun olarak boyanan deri oturak ve arkalık kısmı, uzmanlar tarafından yine aslına uygun yeni ve hiç kullanılmamış malzemeler (kauçuk, sünger, çivi, kordon, vb.) kullanılarak monte edilmelidir. Bütün bunlar Beylerbeyi Sarayı'ndaki sandalyelerin restorasyon ve bakım çalışmaları ile ileride oluşacak sorunların giderilmesine çözüm getirecektir.

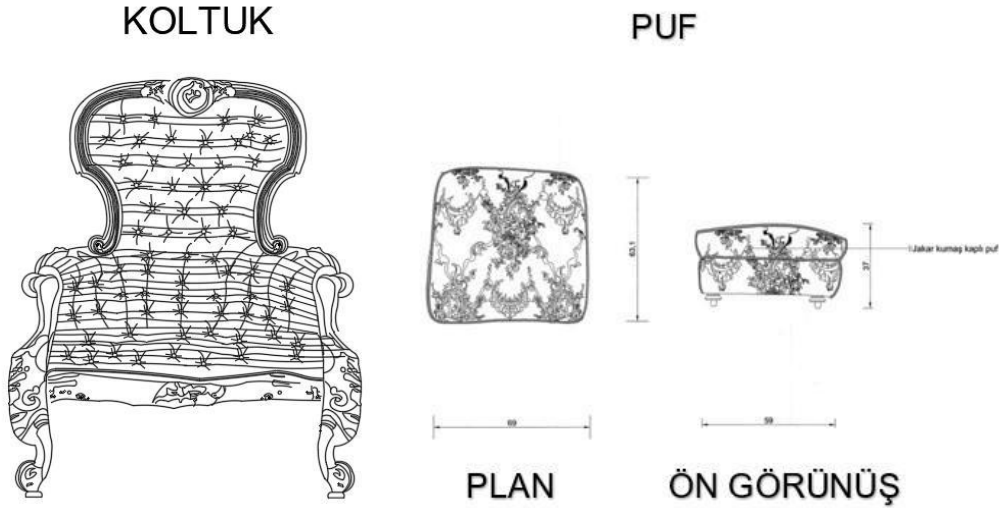

Şekil 8. 21 Numaralı odanın iyileştirilmesine yönelik gerekli fotoğraf çalışması (Gök, 2015: 118)

Odada bulunan maun masanın da (Şekil 8) ileride oluşabilecek sorunlar karşısında mobilya restorasyonu ve yenilenmesi yapılmalıdır. Bunun uygulama yöntem ve teknikleri de aşağıdaki gibi olmalıdır:

Masanın restorasyonu veya parça yenileme işlemi yapılırken birkaç noktaya dikkat edilmelidir. Öncelikle genel durumunun belirlenmesi için mobilyanın incelenmesi ve hangi kısımlarının iyi durumda olduğu, hangi kısımlarının tamire ihtiyaç duyduğu veya bakım gerektirdiği ve hangilerinin değiştirileceğinin tespit edilmesi gereklidir. Bu aşamadan sonra kırık ve düzeltilmesi mümkün olmayan parçaların çıkarılarak yenilenmesi gerekmektedir. Odada bulunan maun masa incelendiğinde, masanın yüzeyinde ve ayaklarında kullanımdan kaynaklanan çizikler ve soyulmalar olduğu görülmektedir. Bunun iyileştirilmesi için, mekâna uygun boyalı cila ve vernikli koruyucu boya uygulanmasına gidilmelidir. Masa ayakları sağlam değilse yenisi ile değiştirilmeli, ince talaş marangoz tutkalı (PVA) ile ahşap üzerindeki çatlak kısımlar doldurularak, ahşap malzemeden yapılmış eşyalar ile sağlamlaştırılması gerekmektedir.

Eklektik üslûpta koltuk ve pufu (Şekil 9), uzun süredir bakımsız kalmaktan, kısmen bilinçli veya bilinçsiz sergilenmesinden kaynaklanan kumaş yırtılması, eskime, solma gibi nedenlerden ötürü özgünlüğünü yitirmiştir. Koltuk ve puf için iyileştirme yöntemleri aşağıdaki şekilde olmalıdır.

Şekil 9. 21 numaralı odada bulunan koltuk ve pufun onarılması, restore edilmesi ve iyileştirilmesine yönelik proje çalışması (Gök, 2015: 187)

Mobilyadaki ahşap kısımların ilk tabakasının, ileride oluşacak böcek deliklerini ortadan kaldırmak için, öncelikle alkolle, boya, cila veya vernik sökücü malzemelerle ve bulaşık teli yardımıyla ortaya çıkarılması gerekmektedir. Daha sonra var olan veya ileride oluşabilecek böcek deliklerini kapatmak için şırınga ile likit dezenfektan uygulanmalıdır. Uygulamada, balmumu uygun şekillere getirilerek deliklere yerleştirilmelidir. Bir sonraki adım, önceden yapılan deney çalışmalarla ahşabın malzeme ve rengine uygun ahşap boya uygulaması yapılması ve daha sonra gomalak cila ile ahşap koruyucu sürülerek koltuk ahşap restorasyonu uygulamasına gidilmesidir.

Eklektik üslûpta koltuk ve pufun ayakları kırık veya kaybolmuş ise, koltuk ahşap yüzeyi ve pufun ayak ölçüleri alınıp, aynı deseni ve kalıbı çıkarılmak suretiyle yenileme uygulaması yapılmalıdır. Koltuğun kolluk ve arkalık kısımları ile pufun kumaşları yırtılıp solduğu için yapılacak uygulamalardan birincisi koltuk ve pufu oluşturan kumaş kısmının sökülüp alt tabakanın ortaya çıkarılması ve döşemecilikte ne tür bir malzeme kullanıldığının (kauçuk, sünger, kordon, çivi, yay, vb.) tespit edilmesidir. Yapılan tespite göre aynı malzemelerle yenisi

değiştirilerek döşeme uygulaması (kumaş hariç) yapılmalıdır. İkinci işlem ise, döşemeyi oluşturan kumaş kısmın aynı iplikle ve desenle çizilen desenler doğrultusunda kumaş üzerine dikilmesidir. Bu işlemden önce desen üzerinde eskiz çalışması ile iğnenin hangi yön ve sırayla uygulanacağı tespit edilmelidir. Kumaş kullanılamaz veya sergilenemez durumda ise aynı desen, ölçü, kalıp ve renk ile yenisi üretilmelidir.

Kalem işlerinde genel olarak kullanılan teknik iki farklı şekilde uygulanmaktadır. Birincisi, doğrudan düz zemine fırça ve boylarla yapılan uygulama tekniğidir. Diğeri ise malakâri tekniğidir. 21 numaralı odada malakâri tekniği kalem işi uygulaması yapılmıştır. Odanın oluşmasında tek bir üslûbun özelliklerinden yararlanılmamış, saray yapı topluluğuna uygun ve bağlı kalınarak Oryantalist akımın etkileri bir bütün olarak ele alınmıştır. Öyle ki İslam sanatından alınan örneklerle yaratılan, Doğu-Batı sentezi ile harmanlanarak oluşturulan Milli Saraylar, yapı topluluğundaki kalem işleri, desenleri ve renk çeşitliliği ile kimliklerini her bir mekânda açığa çıkartma çabalarıyla varlıklarını günümüze değin sürdürmüştür.

Şekil 10. 21 numaralı odanın kalem işi bozulmalarının onarılması veya iyileştirilmesine yönelik proje çalışması (Gök, 2015: 193)

Odanın tavanlarındaki resimlerden kısaca bahsetmek gerekirse (Şekil 10) bu resimlerin bağdadi sıva ve tutkal (keten bezi) üzerine yağlı boya tekniği ile yapılmış olduğu ve sarayın her odasındaki tavan resimlerinin ressam tarafından yerinde yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Tuval bezi üzerine yapılan bu resimler sipariş üzerine resamlara yaptırılıp tavanlara aplike edilmiştir (Göncü, 2013: 37).

4. SONUÇ

19. yüzyıl Osmanlı padişahlarının yazlık saray olarak kullandığı sarayların başında Beylerbeyi Sarayı gelmektedir. Sarayın 21 numaralı odasının iyileştirilmesi için müdahale süresince kullanılması gereken teknik ve yöntemler ele alınmış ve bunun üzerine geliştirilen öneriler sunulmuştur. Bu öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Mekânda ve mobilyalarda kullanım ve sergilenme sürecinde ortaya çıkan zararlı, kirlenici gazların etkisiyle yaşlanma ve bozulmalar meydana gelmektedir. Bunun önlenmesi için belirli periyotlarla ve çalışmada anlatılan yöntemlerle odanın bakımının yapılması gerekmektedir.

• İyileştirmeye yönelik çalışmalarda uygun tekniklere ve yöntemlere bağlı kalınması, birçok farklı yöntem ve tekniklerde çalışmaların ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

• Mekân onarımı ile mobilya restorasyonu ve yenileme çalışmalarında yapının özgünlüğüne zarar verilmemesi için doğru proje taslaklarının ve ölçülendirmelerin yapılması gerekmektedir.

• Mekânın iyileştirilmesine yönelik yapılacak çalışmalarda, mekânın geçmişteki ve mevcut durumu arasındaki farklar tespit edilerek, belgelendirme çalışmalarına olanak sağlayacak çizim, fotoğraf, yazı, video, vb. çalışmaları yapılmalıdır. Bu aşamada tarihi yapıların mekânlarını onarmak, mobilyalarını restore etmek ve yenilemek, iyileştirmek adına her görüş, fikir ve öneri dikkate alınmalıdır.

• İyileştirmeye yönelik yapılacak müdahalelerde mekânın ve mobilyaların aslına uygun olarak özgünlüğü korunmalı ve asıl işlevlerine göre düzenleme yapılmalıdır.

• Tarihi yapıların mekânlarının iyileştirilmesine yönelik yapılacak olan çalışmalarda, uluslararası tüzüklere, yönetmeliklere, bildirilere uyulmalıdır. Eser üzerinde çalışan kurumların, kuruluşların, kişilerin disiplinler arası mesleklerle yaptığı proje çalışmalarda, eser üzerinde sorulacak sorular için bireylerin uygun yöntemler, teknikler ve önerilere bağlı kalarak sözlü ve yazılı şekilde cevap verebilme kabiliyetinde olmaları gerekmektedir.

• Vurgulamak gerekir ki tarihi bir yapının mekânını onarmak, mobilyalarını restore etmek, yenilemek ve iyileştirmek için çalışmaların öncelikle titizlikle yapılması gerekmektedir. Mekân tespit çalışmalarının da yerinde gözlem ile yapılması ve uygulama aşamalarının profesyonelce yürütülmesi elzemdir. Uygulama aşamasına yön veren renk çalışmalarının amacı uygulama sonrasında istenmeyen bir görünümün ortaya çıkmasını engellemektir. Çalışma süresince eser üzerinde gerekli notların alınması ve aletlerin not edilmesi sonraki müdahale çalışmalarına kolaylık sağlayacaktır.

Bu çalışmada kullanılan yöntem, teknik ve önerilerin Beylerbeyi Sarayı 21 numaralı odasının iyileştirilmesinde kullanılmasının yanı sıra, tarihi yapıların mekân onarımı, mobilya restorasyonu ve yenilenmesi çalışmalarına da katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Bilgilendirme / Teşekkür

Bu makalede kullanılan çizimler, açıklanan teknik ve yöntemler, “Beylerbeyi Sarayı Mekânlarının Kullanım Analizleri ve İyileştirme Önerisi” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Aksi belirtilmediği takdirde makalede kullanılan şekiller ve çizelgeler belirtilen yazarlar tarafından, belirtilen tarihte üretilmiştir.

Çıkar Çatışması Bildirimi ve Sorumluluk Bildirimi

Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur, olası bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Makalede belirtilen tüm görüş ve düşünceler yazarların sorumluluğundadır, bu konuda derginin sorumluluğu bulunmamaktadır.

Makalede yer alan görsel ve çizimlerin kullanımına dair yasal izinlerin alınması yazarların sorumluluğundadır, bu konuda derginin sorumluluğu bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Bildirimi

Bu makalede metodoloji ve metin her iki yazar tarafından oluşturulmuştur.

KAYNAKLAR

Kitap

- ERSOY, A., 1993. *XV. Yüzyıl Osmanlı ağaç işçiliği*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayın No:509, Atatürk Eğitim Fakültesi Yayın No:14.
- GÖNCÜ, T. C., 2013. *Beylerbeyi Sarayı*. İstanbul: TBMM Milli Saraylar.
- İREZ, F., 1989. *XIX. yüzyıl Osmanlı saray mobilyası*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını-23.
- MIRO, P., E. ve COLL, P., M., 2006. *Mobilya restorasyonu ve yenilemesi*. İstanbul: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- ŞANIVAR, N., 1978. *Ağaç işleri üst yüzey işlemleri*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- ULUENGİN, B., 2006. *Mimari metaller; özellikleri, bozulma nedenleri, koruma ve restorasyon teknikleri*. İstanbul: Birsen Yayınevi.

Dergide makale

- AKILLI, H., 1987. Taş eserlerin tahribatına neden olan etkenler. *Rölöve Restorasyon Dergisi Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları*. 6, s. 129-134.
- GÖNCÜ, T. C. 2019. Beylerbeyi Sarayı'nın inşa sürecine ilişkin tespitler-değerlendirmeler. *Milli Saraylar Sanat Tarih Mimarlık Dergisi*. (18), s. 56-69.

İnternet kaynağı

- KARACA, F., ALAGHA, O., ve GÖREN, S. 2010. *Bir derleme çalışması: İç ortam hava kalitesinin müzeler ve tarihi bina envanterinde bulunan eserlere etkilerinin araştırılması, risk değerlendirmesi ve uygun kontrol sistemlerinin önerilmesi* [çevrimiçi]. Erişim adresi: http://www1.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/ab5164f6f1b86eb_ek.pdf?dergi=96629. [Erişim tarihi 15 Ağustos 2021].
- MEGEP, 2013. *Mobilya ve iç mekân tasarımı Ankara: Yaysız döşeme* [çevrimiçi]. Erişim adresi: <https://docplayer.biz.tr/11248418-Mobilya-ve-ic-mekan-tasarimi.html> [Erişim tarihi 18 Ağustos 2020].

Tez

- GÖK, M., 2015. *Beylerbeyi Sarayı 21 numaralı odanın mekân analizi ve restorasyonu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
- YUM, Ş., 1991. *Milli Saraylar 'da duvar ve tavanlarda yer alan doğa ve mimari konulu manzara resimleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Biyografiler

Merve GÖK

2011 yılında Beykent Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü'nden mezun oldu. 2015 yılında, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Mühendislik ve Fen Bilimleri

Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı Mimari Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Program'ını tamamladı. Çalışma alanları; mimarlık, iç mimarlık, mimari restorasyon ve yenileme üzerinedir.

Mustafa Lütfi YAZICIOĞLU

1973 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Mimarlık Programı'ndan mezun oldu. Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Mimarlık Tarihi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezini 1975 yılında tamamladı. 1984 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Tarihi Anabilim Dalında doktorasını bitirerek Dr. Öğr. Üyesi oldu. Halen çalışmakta olduğu Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Güzel Sanatlar Meslek Yüksekokulu, Mimari Restorasyon bölümünde, mimarlık, mimarlık tarihi ve restorasyon üzerine çalışmalarda bulunmaktadır.